

siivoojan ääni

Sosiaalipedagogiikan päivät 2016, 21.04.2016

Työryhmä: Eriarvoisuus ja työ

Teppo Eskelinen (Jyväskylän yliopisto) &

Sanna Ryynänen (Itä-Suomen yliopisto)

Tutkimuksen lähtökohtia ja laaja viitekehys

- 1990-luvun alussa alkanut aikakausi
 - "Hyvinvointivaltion alasajo" (Wahl 2011)
 - "Kilpailukykyvaltion synty" (Heiskala & Luhtakallio 2006)
 - Globalisaatio
 - Työmarkkinoiden muutos: pysyvästi korkeahko työttömyysaste, töiden pirstaloituminen ja epävarmojen työmarkkina-asemien yleistyminen (prekarisaatio), siirtolaistaustaisen työvoiman lisääntyminen
 - Siirtolaisuus ja statuksettomuuden altistaminen riistolle työmarkkinoilla
- Työmarkkinoiden toiminnan yhteys yhteiskunnallisen eriarvoistumisen mekanismeihin
 - Työelämän sisälle syntyvät rajalinjat > uudet yhteiskunnalliset jaot

Teppo Eskelinen (JyU) & Sanna Ryynänen
(UEF), 2016

2

Tutkimuksen lähtökohtia ja laaja viitekehys

- Työnantajien parantuneet mahdollisuudet palkata tilapäisiä ja osa-aikaisia työntekijöitä pätikätyösuhteisiin kiihdyttävät tuloerojen kasvua ja eriarvoistumista (esim. Therborn 2014, 145)
 - Eriarvoisuuden kasvua ja kasvu-uhkaa on kiihdyttänyt joukko käytäntöjä, "joilla pidetään köyhät kyykyssä ja valmiina suostumaan mihin tahansa" (mt., 150)
 - Yhdeksi tämän kehityskulun taustalla vaikuttavaksi tekijäksi on osoitettu ammattiliittojen heikentyminen (ja heikentäminen)
 - Kilpailutus myös poliittisesti haluttuna asiantilana: julkisen sektorin markkinaehtoinen organisaatio, ulkoistaminen, säästöpainet

Teppo Eskelinen (JyU) & Sanna Ryyänen
(UEF), 2016

3

Tutkimusprojekti

- Työmarkkinoiden jakautuminen siivoojien ja heidän edunvalvontaansa hoitavien luottamusmiesten kokemusten kautta
- Tutkimusprojektin innoittajana ja taustoittajana taiteen maisteri Martta Tuomaalan dokumentaarinen installaatio "Siivoojan ääni" (16 siivoojien videohaastattelua)
- Oma aineistomme:
 - Siivoojien työmarkkina-asemaa ja ay-liikkeen roolia kartoittavat luottamusmiesten syvähaastattelut (5 kpl)
 - Ammattiliittojen työntekijöiltä kerätty kyselyaineisto (osittain kerätty, osittain käynnissä)
- Näkökulmana tässä työryhmäesityksessä: osallisuus

Teppo Eskelinen (JyU) & Sanna Ryyänen
(UEF), 2016

4

Osallisuus näkökulmana työhön

Taustana sosiaalipedagoginen osallisuusymmärrys

Osallisuus toteutuu - tai ei toteudu - työntekijän ja työyhteisön välisessä suhteessa kolmitahoisesti (ks. esim. Nivala & Ryyänen 2013):

(1) Kuulun mukaan: työyhteisö on olemassa ja siihen on mahdollista kuulua mukaan

- Työyhteisö - jos sellainen on - hyväksyy osakseen
- Yksilö haluaa olla työyhteisön jäsen

(2) Osallistun: työyhteisön asioihin voi osallistua

- Työyhteisö tarjoaa mielekkäitä osallistumismahdollisuuksia ja todellisia vaikuttamismahdollisuuksia
- Yksilö osaa ja haluaa hyödyntää näitä mahdollisuuksia

(3) Koen kuuluvani mukaan: kokemus siitä, että on osa yhteisöä; tunne kuulumisesta muiden joukkoon

- Työyhteisö tarjoaa yhteenkuuluvuuden mahdollisuuksia
- Yksilön kokemus kuulumisesta työyhteisöön sen merkityksellisenä osana

Teppo Eskelinen (JyU) & Sanna Ryyänen
(UEF), 2016

5

Osallisuus näkökulmana siivoojan työhön

--- Siivoojan työ on esimerkki senkaltaisesta työstä, josta monet osallisuuden edellytyksistä on systemaattisesti riisuttu.

- Totalisoiva kontrolli, esim. askelten määrä > riisuttu itsemääräämisoikeus, suoritteen irrottaminen tekijästä
- Kiire: työn ehtii usein tehdä vain välttävästi > riisuttu ilo tai ylpeys hyvin tehdystä työstä; työn sisäisten ja ulkoisten hyvien ristiriita
- Työn luonne > työyhteisö puuttuu monesti kokonaan
- Työn "näkyttömyys" ja alhainen arvostus > tunnustuksesta riisuttu työ
- "Ainoa mahdollinen työ" > oikeuksista riisuttu työ
- Kilpailutus ja ulkoistaminen > entisestään kiristyvät työehdot ja huonontuvat työolot

Teppo Eskelinen (JyU) & Sanna Ryyänen
(UEF), 2016

6

Työ-osallisuuden puuttumisen seurauksia

- Atomisoituva työelämä > ?
- Heikompi kiinnittyminen työhön ja työyhteisöön > ?
- Seuraukset henkilökohtaiselle ja yhteisölliselle hyvinvoinnille
- Laajemmat yhteiskunnalliset seuraukset
- Vaikuttaako osallisuuden puute työn arkisissa käytännöissä haluun ja kykyyn toimia yhdessä muutoksen aikaansaamiseksi?
 - Ay-liikkeen rooli?

Teppo Eskelinen (JyU) & Sanna Ryyänen
(UEF), 2016

7

Ay-liike ja siivoojan työ

- Ay-liikkeen merkitys ja rooli?
 - Ohuiden solidaarisuuksien verkosto?
 - > *Organisoitumisen ongelmasta solidaarisuuksien rakentamiseen*
- Monia työntekijöiden asemaa heikentäneitä käytäntöjä voi (poliittisesti) muuttaa - mutta se vaatii joukkovoimaa ja sitkeitä kamppailuja
 - Esim. USA, Englanti, Ranska: ay-liike liittoutunut ruohonjuuritason liikkeiden ja aktivistien kanssa puolustamaan esimerkiksi siivoojien tai paperittomien siirtolaisten oikeuksia (Tapia, Turner & Roca-Servat 2014)
 - Tarvitsevatko perinteiset ammattiyhdistysliikevetoiset työoikeuksien takaamisen mekanismit nykytilanteessa rinnalleen esim. "movement-based community unionism" (Avendaño 2014, ix), eli erilaisten verkostojen, ruohonjuuritason yhteiskunnallisten liikkeiden ja perinteisten ammattiyhdistystoimijoiden yhteenliittymiä?
 - Pystyykö ay-liike puuttumaan itse kilpailutukseen vai ainoastaan olosuhteisiin sen puitteissa?

Teppo Eskelinen (JyU) & Sanna Ryyänen
(UEF), 2016

8

Lopuksi

Usein tehty jaottelu: taloudelliset "faktat", "reunaehdot", "annetut olosuhteet" tms. VS työpaikan sisäiset, organisatoriset asiat ("hyvät käytännöt" tms).

- Esim. taloudellinen: kilpailutuslogiikka; työpaikan sisäiset: taukotilojen organisointi

- Osallisuus liittyy näennäisesti vain työpaikan sisäisiin kysymyksiin, mutta käytännössä edellyttää taloudellisten käytäntöjen haastamista (erityisesti kilpailutus)

- Ay-liike on kuitenkin ollut varovainen politisoimaan taloudellisia "reunaehtoja" ja keskittyy hyvinvointiin niiden puitteissa

Työelämä jakautumassa entistä syvemmin osallisuuden mahdollisuuden mukaan (asiantuntijaorganisaatiot / tukipalvelut jne.), tärkeää selvittää mahdollisuuksia tämän jakautumisen kaventamiseen

Teppo Eskelinen (JyU) & Sanna Ryynänen
(UEF), 2016

9

teppo.h.i.eskelinen@jyu.fi

sanna.ryynanen@uef.fi

KIITOS!

Teppo Eskelinen (JyU) & Sanna Ryynänen
(UEF), 2016

10